

OBRAZAC

SUDJELOVANJA U INTERNETSKOM SAVJETOVANJU O PRAVILNIKU

O STANDARDIMA KVALITETE SOCIJALNIH USLUGA

Naziv nacrtu zakona, drugog propisa ili akta o kojem se provodi savjetovanje	Pravilnik o standardima kvalitete socijalnih usluga
Naziv tijela nadležnog za izradu nacrtu	Ministarstvo socijalne politike i mladih
Razdoblje internetskog savjetovanja (početak i završetak)	Od 01. kolovoza do 31. kolovoza 2014.
Ime i prezime osobe, odnosno, naziv predstavnika zainteresirane javnosti (OCD, ustanove i sl.) koja daje svoje mišljenje, primjedbe i prijedloge na predloženi tekst	Sjaj – udruga za društvenu afirmaciju osoba s duševnim smetnjama
Interes, odnosno kategorija i brojnost korisnika koje predstavljate	<p>Zaštita prava i zalaganje za socijalno uključivanje osoba s duševnim smetnjama u Republici Hrvatskoj.</p> <p>Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo u 2011. godini, među ukupnim brojem osoba koje su koristile uslugu bolničkog liječenja, 24,9% zauzimale su osobe s duševnim smetnjama čime statistički dolaze odmah iza osoba koje boluju od novotvorina.</p> <p>Prema Izvješću o osobama s invaliditetom koje je u siječnju 2014. godine objavio Hrvatski zavod za javno zdravstvo (autor: dr. sc. Tomislav Benjak, dr.med.) u Republici Hrvatskoj registrirano je u 2013. godini ukupno 124.478 osoba s duševnim smetnjama. Prema istom izvoru, u 2012. godini zabilježeno je 2.697 djece s duševnim poremećajima, 6.339 djece s intelektualnim teškoćama te 784 djece s autizmom.</p>
Načelne primjedbe i prijedlozi poboljšanja teksta	<p>Načelno udruga primjećuje da Ministarstvo socijalne politike i mladih standardima prepušta pružateljima socijalnih usluga da slobodno uređuju način postupanja prema korisnicima tih usluga, pa čak i onda kada je postupanje prema korisnicima u različitim situacijama propisano zakonom, naročito kada se radi o primjeni restriktivnih mjera. Iz toga proizlazi da resorno Ministarstvo odobrava pružateljima socijalnih usluga da postupaju šire od zakonskih propisa, iako zakonska regulativa propisuje i prekršaje za postupanje šire od onoga što je dopušteno poduzeti na temelju zakona.</p> <p>Nadalje, načelno primjećujemo i da bi određene standarde, naročito one koji se tiču ograničenja prava i sloboda korisnika socijalnih usluga, trebalo izričito propisati Ministarstvo socijalne politike i mladih naredbom i time obavezati pružatelje socijalnih usluga na standardizirano i ujednačeno postupanje prema korisnicima.</p> <p>I konačno, udruga Sjaj izražava veliku zabrinutost zbog propusta Ministarstva socijalne politike i mladih da standardima regulira radne aktivnosti i zaštiti korisnike od prisilnog rada kod pružatelja socijalnih usluga, što je prilika za potpuno i praktično ispunjenje međunarodnih obaveza Republike Hrvatske vezanih uz zabranu i sprječavanje bilo kakvog prisilnog rada ili ropstva.</p>

Primjedbe na konkretne dijelove i članke teksta s obrazloženjem te prijedlozi poboljšanja

2. Standardi kvalitete socijalnih usluga

Predlažemo pod toč. 6. koja se odnosi na standard odlučivanja i samoodređenja dodati rečenicu koja glasi: „*Korisnicima s invaliditetom pruža se podrška pri donošenju takvih odluka.*“ Prijedlog je u skladu sa čl. 12. Konvencije o pravima osoba s invaliditetom koja propisuje obavezu države da osigura osobama s invaliditetom podršku pri donošenju odluka, što se konkretno odnosi i na obavezu pružatelja socijalnih usluga da osobama s invaliditetom pružaju podršku pri donošenju odluka koje se tiču aspekata njihovog života ako im je takva podrška potrebna. U tom smislu, pohvaljujemo da je Ministarstvo socijalne politike i mladih u točkama 6.1. i 6.4. odredilo podršku pri donošenju odluka kao pokazatelje kvalitete i upravo zato smatramo da podršku pri odlučivanju treba sadržavati i opis samog standarda s obzirom na njezinu važnost za osobe s invaliditetom.

Pod toč. 9. koja se odnosi na restriktivne postupke predlažemo da se doda rečenica koja glasi: „*Sloboda kretanja može se ograničiti samo u skladu sa zakonom*“. Prijedlog je u skladu sa čl. 16. st. 1. Ustava Republike Hrvatske koji propisuje da se sloboda može ograničiti pod određenim uvjetima samo u skladu sa zakonom te čl. 5. Konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda kojim je propisana zaštita prava na slobodu kretanja. U tom smislu podsjećamo i na odluku Velikog vijeća Europskog suda za ljudska prava u predmetu *Stanev protiv Bugarske* (2012) u kojem je utvrđena povreda prava podnositelja koji je u ustanovu socijalne skrbi bio smješten protivno njegovoj volji kao osoba koja je lišena poslovne sposobnosti. Praksa koja je protivna međunarodnom pravu i dalje se provodi u Republici Hrvatskoj i to na način da se smještaj odraslih korisnika kod pružatelja usluga smještaja (smještaj u dom socijalne skrbi, obiteljski dom ili udomiteljsku obitelj) obavlja uz pristanak skrbnika, bez da se provodi bilo kakva neposredna sudska kontrola ograničenja prava na slobodu kretanja korisnika, što je u direktnoj suprotnosti sa čl. 5. st. 4. Konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Nadalje, široko je rasprostranjena praksa pružatelja usluga smještaja, naročito privatnih domova socijalne skrbi za brigu o starijim i nemoćnim osobama, da nad korisnicima primjenjuju mjere prisile (najčešće sputavanjem i vezivanjem za krevet) bez bilo kakvog nadzora ili mogućnosti sankcija u slučaju zloupotrebe. S obzirom da Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (NN 76/14) koji se primjenjuje od 1. siječnja 2015. godine obavezuje ustanove socijalne skrbi da primjenjuju odredbe tog Zakona u slučaju primjena mjera prisile nad korisnicima, to se upravo ograničenje slobode kretanja u skladu sa zakonom treba propisati kao standard vezan uz restriktivne postupke.

3. Standardi kvalitete socijalnih usluga s pokazateljima kvalitete

STANDARD 8.: SIGURNOST OD ISKORIŠTAVANJA

Predlažemo dodati točku 8.10. koja glasi: „*Ako korisnik sudjeluje u radnim aktivnostima, pružatelj usluga osigurava da korisnik ima pravo na slobodu pristanka te da prima odgovarajuću naknadu ukoliko pružatelj usluge takvim aktivnostima ostvaruje zaradu.*“ Prijedlog je u skladu s ustavnim načelom prava svake osobe da slobodno odabere poziv i zaposlenje iz čl. 55. Ustava Republike Hrvatske te Konvencijom o zabrani ropstva, trgovine robljem te institucija i praksi sličnih ropstvu. U domovima socijalne skrbi kao i u udomiteljskim obiteljima postoje prakse da se korisnici uključuju u radne aktivnosti sa svrhom postizanja terapijskih učinaka, naročito kada se radi o osobama s duševnim smetnjama, kada korisnici nerijetko preuzimaju i izvršavaju zadatke tehničkog osoblja ili vlasnika obiteljskih gospodarstava. Radne aktivnosti sastoje se najčešće od tzv. „radno-okupacionih aktivnosti“ u smislu izrade umjetnina ili predmeta uporabne vrijednosti, brige za okoliš ustanove socijalne skrbi pa do rada na polju ili brige za životinje obiteljskog gospodarstva ili gospodarstva koje je u posjedu ustanove socijalne skrbi. Nerijetko, od korisnika se ne traži pristanak na sudjelovanje u takvim aktivnostima, a također u većini slučajeva nema niti odgovarajuće naknade korisnicima. Zakonodavac je već uvažio činjenicu da, u usporedivoj situaciji, osobe na liječenju u psihijatrijskoj ustanovi moraju biti zaštićene od iskorištavanja na području rada pa je tako u čl. 7. st. 3. Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (NN 76/14) kao temeljno načelo propisao da radna terapija mora biti dobrovoljna i određena programom liječenja i ne smije obuhvaćati radne zadatke zdravstvenog osoblja. Nadalje, odredbom iz čl. 14.

	<p>st. 1. toč. 7. tog Zakona propisano je, kada se radi o osobi s duševnim smetnjama, da ona mora primati odgovarajuću naknadu za rad na radno-terapijskim poslovima u ustanovi koja od toga ostvaruje prihod. Iz ovih razloga, načelo zaštite od prisilnog rada i rada bez naknade treba propisati kao standard i kod pružanja socijalnih usluga kada one obuhvaćaju radno-okupacione aktivnosti.</p> <p>STADARD 9: RESTRIKTIVNI POSTUPCI</p> <p>Pod toč. 9.1. predlažemo na kraju rečenice dodati riječi: „u skladu sa zakonom“ iz razloga koje smo naveli ranije u vezi sa opisom samog standarda. Pisanu politiku i jasne smjernice o primjeni restriktivnih postupaka pružatelj usluga može izraditi jedino u skladu sa zakonom, a ne prema slobodnoj procjeni kako to sugerira navedeni pokazatelj kvalitete.</p> <p>Pokazatelji iz toč. 9.2. i 9.4. nisu u skladu sa čl. 67. Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (NN 76/14) kojim je propisano da ustanove socijalne skrbi mogu primjenjivati mjere prisile nad osobama s težim duševnim smetnjama samo prema odredbama tog Zakona. Prema tome, i na ustanove socijalne skrbi primjenjuju se odredbe od čl. 60. do 66. toga Zakona. U dijelu u kojem pokazatelj kvalitete iz toč. 9.2. anticipira primjenu mjera prisile taj pokazatelj nije u skladu sa čl. 61. st. 1. citiranog Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, zato što se mjere prisile mogu primijeniti samo radi otklanjanja aktualne i neposredne opasnosti koja proizlazi iz ponašanja osobe s duševnim smetnjama, pa prema tome mjere prisile ne mogu biti planirane, a time niti sadržane u bilo kakvim individualnim planovima korisnika. Nadalje, opasnost od bijega iz ustanove socijalne skrbi iz toč. 9.4. nije indikacija za primjenu mjera prisile, već su indikacije opasnosti da će svojim ponašanjem (pa tako i bijegom) osoba ugroziti svoj ili tuđi život ili zdravlje. Stoga predlažemo da se ovi pokazatelji kvalitete razrade u skladu sa citiranim odredbama Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama, jer isti ne mogu biti širi od zakona s obzirom da se radi o zaštiti vrijednosti koje, ukoliko se povrijede, za sobom povlače i penalizaciju institucionalnih pružatelja socijalnih usluga prema čl. 77. st. 5. citiranog Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama.</p> <p>Skrećemo pozornost da praksa u ustanovama socijalne skrbi, i to vrlo često onima koje vode brigu o starijim i nemoćnim osobama, pokazuje da se mjere prisile i to fizičke restrikcije kretanja (zaključavanjem u prostoriji ili vezivanjem za krevet), provode i radi drugih indikacija osim onih opasnosti propisanih zakonom ili radi sprječavanja bijega. Naime, može se raditi o ponašanjima kojima korisnici stavljaju na osoblje veće zahtjeve za brigom (npr. opasnost da će korisnik pasti s kreveta i ozlijediti se, korisnik uklanja medicinska pomagala, skida odjeću i sl.) ili se ne ponašaju u skladu sa pravilima ustanove ili pružatelja socijalnih usluga (npr. kreću se po ustanovi u vrijeme kada je predviđen dnevni ili noćni odmor i sl.), kada se također i to bez ikakve kontrole i nadzora primjenjuju mjere prisile pod opravdanjem njihove terapijske i zaštitne vrijednosti. Ministarstvo socijalne politike bi umjesto da prepusti pružateljima socijalnih usluga i njihovoj slobodnoj procjeni propisivanje načina primjene mjera prisile samo trebalo izraditi standardizirane upute o primjeni takvih mjera, zbog čega smo dali i načelnu primjedbu.</p> <p>4. POJMOVNIK</p> <p>Iako pojmovnik definira pojmove „zanemarivanje“ i „zlostavljanje“, izostaje pojam „iskorištavanje“ pa predlažemo da se njime pojmovnik dopuni, s obzirom na svrhu standarda br. 8.</p>
E-mail ili drugi podaci za kontakt	Kristijan Grđan, koordinator kristijan@sjaj.hr
Datum dostavljanja	14. kolovoza 2014.

Važna napomena:

Popunjeni obrazac dostaviti na adresu elektroničke pošte: branimir.paden@mspm.hr